

מבוא וסדר ראשון

הגדרות כלליות

- **מד"ר:** קשר מהצורה $F(x, y, y', \dots, y^{(n)}) = 0$.
- **סדר:** סדר הנגזרת הגבוהה ביותר.
- **מעלה:** החזקה של הנגזרת מהסדר הגבוה ביותר (לאחר שהמשוואה פולינומאלית בנגזרות).
- **תנאי התחלה:** מד"ר מסדר n דורשת n תנאי התחלה לקביעת פתרון פרטי.
- **לינאריות:** אם ניתן לכתוב כ- $a_n(x)y^{(n)} + \dots + a_0(x)y = R(x)$.
- **פתרון:** כללי (עם קבועים), פרטי (עם תנאי), סתום $(G(x, y) = C)$, סינגולרי (לא נובע מהכללי).
- **משפט קיום ויחידות (פיקארד):** לבעיית התחלה $y' = f(x, y)$, $y(x_0) = y_0$ אם f, f'_y רציפות במלבן סביב (x_0, y_0) , קיים פתרון יחיד.

משוואות פריקות (Separable)

- **צורה:** $y' = f(x)g(y)$ או $M(x)dx + N(y)dy = 0$.
- **פתרון:** $\int \frac{dy}{g(y)} = \int f(x)dx + C$.
- **הערה חשובה:** יש לבדוק בנפרד פתרונות קבועים $y = y_0$ המאפסים את $g(y_0)$, שכן ייתכן שהם "הולכים לאיבוד" בחלוקה.

משוואות הומוגניות

- **צורה:** $y' = f(y/x)$.
- **פתרון:** הצבה $z = y/x \implies y' = z'x + z$ המשוואה הופכת לפריקה: $\frac{dz}{f(z)-z} = \frac{dx}{x}$.

משוואות "כמעט הומוגניות"

- **צורה:** $(a_1x + b_1y + c_1)dx + (a_2x + b_2y + c_2)dy = 0$.
- **ישרים נחתכים** $(a_1b_2 \neq a_2b_1)$: מצא נק' חיתוך (x_0, y_0) . הצב $x = X + x_0, y = Y + y_0$. המשוואה הופכת להומוגנית ב- X, Y .
- **ישרים מקבילים** $(a_1b_2 = a_2b_1)$: הצב $t = a_1x + b_1y$. המשוואה הופכת לפריקה.

משוואות מדויקות

- **צורה:** $M(x, y)dx + N(x, y)dy = 0$.
- **תנאי:** מדויקת אם ורק אם $\frac{\partial M}{\partial y} = \frac{\partial N}{\partial x}$.
- **פתרון:** אם מדויקת, קיים פוטנציאל $\phi(x, y)$ והפתרון הוא $\phi(x, y) = C$.
- **מצאת ϕ :** בצע אינטגרל על M לפי x ואינטגרל על N לפי y , וחשב:

$$\phi(x, y) = \int M(x, y) dx + \int N(x, y) dy$$

התעלם מהאיברים שחוזרים פעמיים. הפתרון הוא $\phi(x, y) = C$.

גורם אינטגרציה (μ)

מטרה. הופך משוואה לא מדויקת למדויקת.

- אם $\frac{1}{N}(M_y - N_x) = f(x) \implies \mu(x) = e^{\int f(x)dx}$.
- אם $\frac{1}{M}(N_x - M_y) = g(y) \implies \mu(y) = e^{\int g(y)dy}$.
- למשוואה הומוגנית עם $Mx + Ny \neq 0$, $\mu = \frac{1}{Mx + Ny}$.

משוואות לינאריות מסדר ראשון

- **צורה:** $y' + P(x)y = Q(x)$.
- **גורם אינטגרציה:** $\mu(x) = e^{\int P(x)dx}$.
- **הפתרון הכללי:** $y(x) = \frac{1}{\mu(x)} \left(\int \mu(x)Q(x)dx + C \right)$.
- **מבנה:** $y(x) = y_h(x) + y_p(x)$.

משוואת ברנולי

- **צורה:** $(t \neq 0, 1) y' + P(x)y = Q(x)y^t$.
- **פתרון:** הצבה $z = y^{1-t}$ הופכת את המשוואה ללינארית: $z' + (1-t)P(x)z = (1-t)Q(x)$.

מד"ר מסדר שני

הורדת סדר (מקרים מיוחדים)

- **צורה 1: חסר y** $(F(x, y', y'') = 0)$: הצב $z(x) = y'$, $z'(x) = y''$. מתקבלת מד"ר מסדר 1, $F(x, z, z') = 0$. הפתרון הסופי הוא $y(x) = \int z(x)dx + C_2$.
- **צורה 2: חסר x** $(F(y, y', y'') = 0)$: הצב $z(y) = y'$, ואז $y'' = z \frac{dz}{dy}$. מתקבלת מד"ר מסדר 1, $F(y, z, z \frac{dz}{dy}) = 0$. לאחר מציאת $z(y)$, פותרים את $\frac{dy}{dx} = z(y)$.

מד"ר לינארית, מקדמים קבועים - הומוגנית

צורה: $ay'' + by' + cy = 0$.

- **משוואה אופיינית:** $ar^2 + br + c = 0$.
- **הפתרון $y_h(x)$ תלוי בשורשים r_1, r_2 :**
  1. **ממשיים ושונים:** $y_h(x) = C_1 e^{r_1 x} + C_2 e^{r_2 x}$
  2. **ממשי כפול:** $y_h(x) = (C_1 + C_2 x) e^{r x}$
  3. **מרוכבים צמודים:** $(r = \alpha \pm i\beta)$ $y_h(x) = e^{\alpha x} (C_1 \cos(\beta x) + C_2 \sin(\beta x))$
- **הרחבה לסדר n :** כל שורש r של המשוואה האופיינית בעל ריבוי k תורם לפתרון ההומוגני איבר מהצורה $C_k x^{k-1} e^{rx}$.

מד"ר לינארית, מקדמים קבועים - לא הומוגנית

צורה: $ay'' + by' + cy = R(x)$.

- **פתרון כללי:** $y(x) = y_h(x) + y_p(x)$.
- **שיטת הניחוש המושכל (מקדמים לא ידועים) למציאת y_p :**
  1. **בניית קבוצת הניחוש (S) :** בהתבסס על אגף ימין $R(x)$, בנה קבוצה S הכוללת את כל הפונקציות שמופיעות ב- $R(x)$ וכל הנגזרות הבלתי תלויות-לינאריות שלהן. השתמש בטבלה הבאה:

אז קבוצת הניחוש S מכילה את האיברים...	אם $R(x)$ מכיל איבר מהצורה...
$\{x^n, x^{n-1}, \dots, x, 1\}$	$P_n(x)$ (פולינום)
$\{e^{\alpha x}\}$	$e^{\alpha x}$
$\{\sin(\beta x), \cos(\beta x)\}$	$\cos(\beta x)$ או $\sin(\beta x)$
שילובים (לפי מכפלות)	
$\{x^n e^{\alpha x}, \dots, e^{\alpha x}\}$	$P_n(x) e^{\alpha x}$
$\{e^{\alpha x} \sin(\beta x), e^{\alpha x} \cos(\beta x)\}$	$e^{\alpha x} \sin(\beta x)$
$\{x^k \sin(\beta x), x^k \cos(\beta x) \mid k = 0, \dots, n\}$	$P_n(x) \sin(\beta x)$
$\{x^k e^{\alpha x} \sin(\beta x), x^k e^{\alpha x} \cos(\beta x) \mid k = 0, \dots, n\}$	$P_n(x) e^{\alpha x} \sin(\beta x)$

2. **ניחוש ראשוני:** הפתרון הפרטי y_p הוא צירוף לינארי של כל האיברים בקבוצה S עם מקדמים לא ידועים $(A, B, C \dots)$.
3. **בדיקת תהודה (Resonance) ותיקון:** אם איבר כלשהו בניחוש הראשוני y_p הוא גם פתרון של המשוואה ההומוגנית (y_h) , קיימת תהודה. **התיקון:** יש להכפיל את כל הניחוש ב- x^k , כאשר k היא החזקה השלמה החיובית הנמוכה ביותר שמבטלת את כל החפיפות עם y_h .

שיטת האופרטור המפוק

- **שלב 1: פירוק האופרטור.** כותבים את המשוואה כ:

$$(D - r_1)(D - r_2)y = \frac{R(x)}{a}$$

- כאשר $D = \frac{d}{dx}$ ו- r_1, r_2 הם שורשי המשוואה האופיינית.
- **שלב 2: פתרון מדורג.** (א) הגדר: $g(x) = (D - r_2)y$

טכניקות נוספות

- שימוש בקשר ההופכי: אם המשוואה $y' = f(x, y)$ מסובכת, נסו לפתור את $\frac{dx}{dy} = \frac{1}{f(x, y)}$ עבור $x(y)$. שימושי במיוחד כשהמשוואה הופכת ללינארית ב- $x(y)$.

משוואות קלר

- צורה: $y = xy' + f(y')$
- פתרון כללי: $y = Cx + f(C)$
- פתרון סינגולרי: פתרון המערכת (עם $p = y'$):

$$\begin{cases} y = xp + f(p) \\ x + f'(p) = 0 \end{cases}$$

אינטגרלים נפוצים

הפונקציה	האינטגרל (ללא קבוע C)
$\int x^n dx$	$\frac{x^{n+1}}{n+1} \quad (n \neq -1)$
$\int \frac{1}{x} dx$	$\ln x $
$\int e^{ax} dx$	$\frac{1}{a} e^{ax}$
$\int \sin(ax) dx$	$-\frac{1}{a} \cos(ax)$
$\int \cos(ax) dx$	$\frac{1}{a} \sin(ax)$
$\int \frac{1}{x^2+a^2} dx$	$\frac{1}{a} \arctan\left(\frac{x}{a}\right)$
$\int \frac{1}{\sqrt{a^2-x^2}} dx$	$\arcsin\left(\frac{x}{a}\right)$
$\int \ln(x) dx$	$x \ln(x) - x$
$\int \tan(x) dx$	$-\ln \cos(x) $
$\int \sec^2(x) dx$	$\tan(x)$

זהויות טריגונומטריות

- $\sin^2(x) + \cos^2(x) = 1$
- $\tan^2(x) + 1 = \sec^2(x)$
- $\cot^2(x) + 1 = \csc^2(x)$
- $\sin(2x) = 2 \sin(x) \cos(x)$
- $\cos(2x) = \cos^2(x) - \sin^2(x)$
- $\cos(2x) = 2 \cos^2(x) - 1$
- $\cos(2x) = 1 - 2 \sin^2(x)$
- $\sin(x \pm y) = \sin(x) \cos(y) \pm \cos(x) \sin(y)$
- $\cos(x \pm y) = \cos(x) \cos(y) \mp \sin(x) \sin(y)$

שיטות אינטגרציה

- אינטגרציה בחלקים:

$$\int u dv = uv - \int v du$$

- שיטת ההצבה (שינוי משתנה):

$$\int f(g(x))g'(x) dx = \int f(u) du, \quad u = g(x)$$

- שימושי כאשר חלק מהאינטגרנד הוא נגזרת של ביטוי פנימי.
- שברים חלקיים: לחישוב אינטגרל של פונקציה רציונלית $\frac{P(x)}{Q(x)}$ (כאשר מעלת P קטנה ממעלת Q).
- (א) פרק את המכנה $Q(x)$ לגורמים לינאריים ו/או ריבועיים אי-פריקים.
- (ב) רשום את השבר כסכום של שברים חלקיים:
- גורם $(ax+b)$ תורם: $\frac{A}{ax+b}$
- גורם $(ax+b)^k$ תורם: $\frac{A_1}{ax+b} + \dots + \frac{A_k}{(ax+b)^k}$
- גורם (ax^2+bx+c) תורם: $\frac{Ax+B}{ax^2+bx+c}$
- (ג) מצא את הקבועים $(A, B, \dots)$ ע"י השוואת מונים או הצבת ערכי x נוחים.

- (ב) פתור את המד"ר מסדר ראשון: $g' - r_1 g = \frac{R(x)}{a}$. הפתרון $g(x)$ יכיל קבוע C_1 .
- (ג) פתור את המד"ר השנייה: $y' - r_2 y = g(x)$. הפתרון $y(x)$ הוא הפתרון הכללי המבוקש ויכיל קבוע נוסף C_2 .

מד"ר לינארית, מקדמים כלליים

$$y'' + P(x)y' + Q(x)y = R(x) \quad \text{צורה.}$$

- שלב 1: מציאת פתרון הומוגני y_1 :
  - אם $1 + P(x) + Q(x) = 0 \implies y_1 = e^x$
  - אם $1 - P(x) + Q(x) = 0 \implies y_1 = e^{-x}$
  - אם $P(x) + xQ(x) = 0 \implies y_1 = x$
  - אם $m^2 + mP(x) + Q(x) = 0 \implies y_1 = e^{mx}$
- שלב 2: מציאת y_2 (הורדת סדר):

$$y_2(x) = y_1(x) \int \frac{e^{-\int P(x)dx}}{y_1(x)^2} dx$$

הפתרון ההומוגני הכללי הוא: $y_h = C_1 y_1 + C_2 y_2$

- שלב 3: פתרון לא-הומוגני (וריאצית פרמטרים) הפתרון הפרטי הוא $y_p = u_1 y_1 + u_2 y_2$, כאשר:

$$u_1'(x) = -\frac{y_2 R}{W(y_1, y_2)}$$

$$u_2'(x) = \frac{y_1 R}{W(y_1, y_2)}$$

פתרון בעזרת טורים

שיטה. מציאת פתרון סביב $x_0 = 0$ (נק' רגולרית):

- הנחת הפתרון: $y = \sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n$, $y' = \sum_{n=1}^{\infty} n a_n x^{n-1}$, $y'' = \sum_{n=2}^{\infty} n(n-1) a_n x^{n-2}$
- הצבה במד"ר וסידור לפי חזקות x^k .
- נוסחת נסיגה: השוואת מקדמים $\Leftarrow$ קשר בין a_n .
- חישוב: מקדמים לפי $a_0 = y(0)$, $a_1 = y'(0)$.
- פתרון כללי: $y(x) = a_0 \cdot y_{\text{even}}(x) + a_1 \cdot y_{\text{odd}}(x)$

טורי טיילור שימושיים (סביב 0)

פונקציה	טור חזקות	פונקציה	טור חזקות
e^x	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{x^k}{k!}$	$\frac{1}{1+x}$	$\sum_{k=0}^{\infty} (-1)^k x^k$
$\sin(x)$	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k x^{2k+1}}{(2k+1)!}$	$\ln(1+x)$	$\sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^{k-1} x^k}{k}$
$\cos(x)$	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k x^{2k}}{(2k)!}$	$\ln(1-x)$	$-\sum_{k=1}^{\infty} \frac{x^k}{k}$
$\sinh(x)$	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{x^{2k+1}}{(2k+1)!}$	$\arctan(x)$	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{(-1)^k x^{2k+1}}{2k+1}$
$\cosh(x)$	$\sum_{k=0}^{\infty} \frac{x^{2k}}{(2k)!}$	$\frac{1}{(1-x)^2}$	$\sum_{k=1}^{\infty} k x^{k-1}$
$\frac{1}{1-x}$	$\sum_{k=0}^{\infty} x^k$	$(1+x)^\alpha$	$\sum_{k=0}^{\infty} \binom{\alpha}{k} x^k$

משוואות אוילר-קושי

- צורה: $ax^2 y'' + bxy' + cy = 0$
- פתרון: נחש פתרון $y = x^m$. הצבה מובילה למשוואה אינדיציאלית (עזר) עבור m :

$$am(m-1) + bm + c = 0$$

- הפתרון תלוי בשורשי המשוואה העזר, m_1, m_2 :

- ממשיים ושונים: $y(x) = C_1 |x|^{m_1} + C_2 |x|^{m_2}$
- ממשי כפול: $y(x) = (C_1 + C_2 \ln|x|) |x|^m$
- מרוכבים צמודים: $(m = \alpha \pm i\beta)$

$$y(x) = |x|^\alpha [C_1 \cos(\beta \ln|x|) + C_2 \sin(\beta \ln|x|)]$$